

DARNIŲJŲ PIRKIMŲ SKLAIDOS IR KOMUNIKACIJOS STRATEGIJA

2024 – 2026 m.

V I E Š Ų J Ų
P I R K I M Ų
T A R N Y B A

TURINYS

1. SITUACIJOS ANALIZĖ	3
1.1. Apie Viešųjų pirkimų tarnybą	3
1.2. Žaliųjų pirkimų situacijos apžvalga	3
1.3. Socialinių pirkimų situacijos apžvalga	5
1.4. Inovatyvių pirkimų situacijos apžvalga	6
1.5. Tikslinės auditorijos	7
1.6. SSSG analizė	8
Stiprybės	8
Silpnybės	9
Grėsmės	9
Galimybės	9
1.7. Esminė problema	10
2. STRATEGIJOS TURINYS	11
2.1. Strategijos tikslas	11
2.2. Strategijos uždaviniai	11
3. ORGANIZAVIMAS	12
4. NUMATOMI STRATEGIJOS REZULTATAI IR JŲ VERTINIMAS	14
4.1. Numatomi strategijos rezultatai	14
4.2. Strategijos efektyvumo vertinimo instrumentas	15

1. SITUACIJOS ANALIZĖ

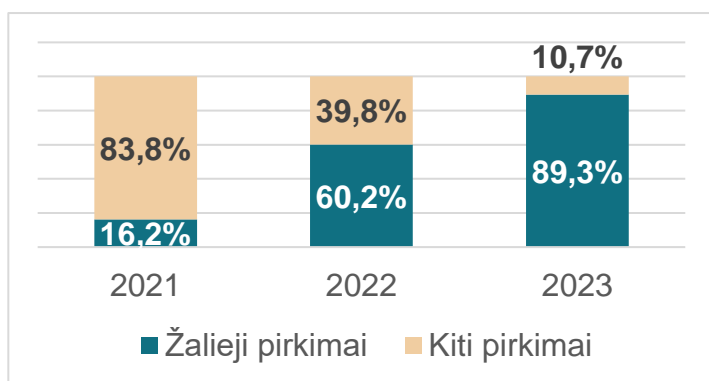
1.1. Apie Viešųjų pirkimų tarnybą

Viešųjų pirkimų tarnyba (Tarnyba) – viešųjų pirkimų politiką įgyvendinanti institucija, kurioje dirbančios profesionalų komandos misija yra ne tik prižiūrėti, kaip laikomasi viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, bet ir teikti metodinę pagalbą, bendradarbiauti su pirkimo vykdytojais, tiekėjais, kitais viešųjų pirkimų sistemos dalyviais, siekiant skaidresnių bei efektyvesnių viešųjų pirkimų Lietuvoje. Vienomis esminių pastarųjų metų Tarnybos veiklos kryptių galima laikyti duomenų atvėrimą visuomenei, viešųjų pirkimų specialistų kompetencijų tobulinimą ir, žinoma, darnumo viešuosiuose pirkimuose skatinimą. 2021 m. gegužės 3 d. Tarnyboje įkurtas Darniųjų pirkimų skyrius, kuris konsultuoja pirkimo vykdytojus ir tiekėjus, organizuoja mokymus ir rengia įvairią metodinę medžiagą darniųjų pirkimų temomis. Viešuosius pirkimus reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra įtvirtinta darnaus pirkimo sąvoka, tačiau bendraja prasme darnusis pirkimas, tai pirkimas, kurio metu perkančiosios organizacijos ir perkantieji subjektai (toliau – pirkimo vykdytojai) įsigydami prekes, paslaugas ar darbus siekia pusiausvyros tarp ekonominių, socialinių ir (ar) aplinkosauginių tikslų bei atsižvelgia į ne mažiau nei dvi darnumo sritis, apimančias žaliųjų pirkimų, socialiai atsakingų pirkimų ir inovacijų pirkimų derinius.

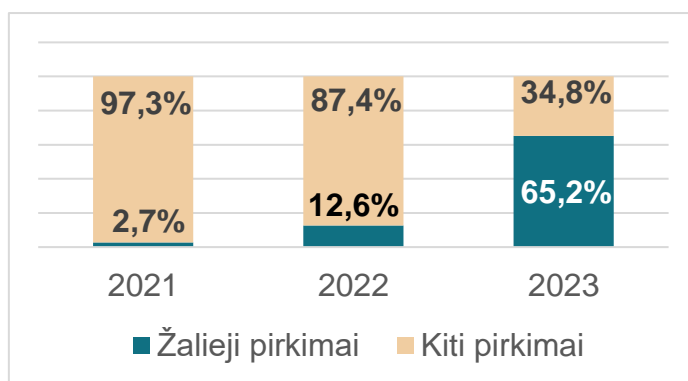
1.2. Žaliųjų pirkimų situacijos apžvalga

2023 m. bendra pirkimo vykdytojų vykdytų žaliųjų pirkimų vertė (7 345,4 mln. Eur) sudarė 89,3 proc. bendros pirkimų, kuriuos vykdant turėjo būti taikomi žaliųjų pirkimų reikalavimai, vertės (8 222,6 mln. Eur), atitinkamai bendras žaliųjų pirkimų skaičius (69 196) sudarė 65,2 proc. bendro pirkimų skaičiaus (106 157) (žr. 1 ir 2 pav.).

1 pav. Bendra 2021-2023 m. vykdytų žaliųjų pirkimų vertė, proc.

2 pav. Bendras 2021-2023 m. vykdytų žaliųjų pirkimų skaičius, proc.

Privalomumą užtikrinti, kad pirkimai būtų vykdomi žaliai, Europos Komisija pristatė komunikate dėl [Europos žaliojo kurso](#). Žaliojo kursas yra Europos Sąjungos augimo strategija, kuria siekiama transformuoti Europą į neutralaus poveikio klimatui, efektyviai išteklius naudojančią ekonomiką. Taigi, Lietuva, kaip ir kitos Europos Sąjungos valstybės narės, buvo įpareigos imtis priemonių, kurios skatintų aplinkosaugą, ribotų atliekų susidarymą, skatintų švarias technologijas ir gamybą produktų, kurie gali būti perdirbami ir pakartotinai naudojami. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 1133 „[Dėl Žaliųjų pirkimų tikslų nustatymo ir įgyvendinimo](#)“ (toliau – Nutarimas)

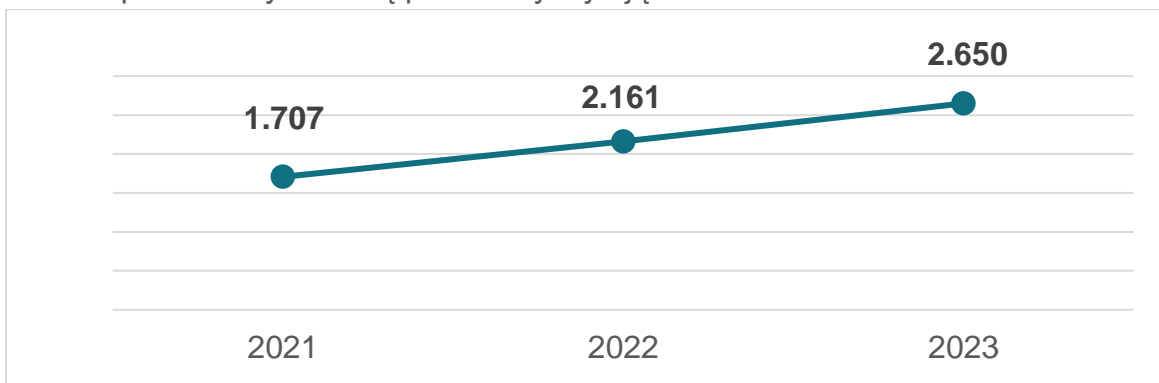
[[suvestinės redakcija: 2021-07-01-2024-01-26](#)] nustatė žaliųjų pirkimų tikslus pereinamuoju laikotarpiu: nuo 2021 m. liepos 1 d. iki gruodžio pabaigos ne mažiau kaip 10 procentų visų pirkimų skaičiuojant pagal vertę, 2022 m. ne mažiau kaip 50 procentų ir nuo 2023 m. – ne mažiau 100 procentų, turi būti atlikti taikant žaliųjų pirkimų reikalavimus. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nustatydamą žaliųjų pirkimų tikslus pabrėžė žaliųjų pirkimų svarbą viešajame sektoriuje ir įpareigojo pirkimo vykdytojus strategiškai naudoti valstybės lėšas.

Žaliesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai ir jų taikymo tvarka nustatyta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. D1-508 "[Dėl Produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašų, Aplinkos apsaugos kriterijų ir Aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos turi taikyti pirkdamos prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo](#)", kuris yra nuolat atnaujinamas, siekiant pirkimo vykdytojams sudaryti galimybes kiekvieną pirkimą įvykdyti „žaliai“.

Atsižvelgiant į Tarnybos Darniųjų pirkimų skyriaus veiklas, pastebėtina, jog praplečiant žaliųjų pirkimų taikymą (pavyzdžiui, savarankiškų kriterijų taikymą), pirkimo vykdytojai susiduria su naujovėmis, kurių taikymas viešuosiuose pirkimuose gali būti neaiškus. Siekiant ilgalaikio žaliųjų pirkimų sistemos pokyčio, svarbu užtikrinti nuolatinį konsultavimą, susistemintos informacijos rengimą bei sklaidimą, į žaliuosius pirkimus orientuotus mokymus, metodinės medžiagos rengimą, gerųjų žaliųjų pirkimų praktikos sklaidą ir kt. Taip pat svarbi nuolatinė komunikacija žaliųjų pirkimų klausimais pirkimo vykdytojams ir tiekėjams.

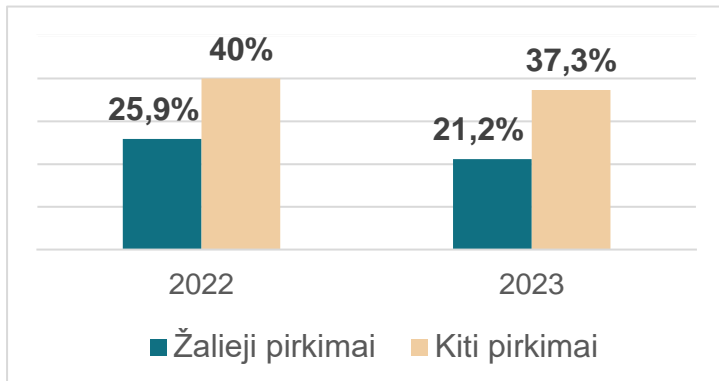
2023 m., palyginti su 2022 m., žaliųjų pirkimo vykdytojų skaičius didėjo: 2022 m. žaliuosius pirkimus vykdė 2 161, 2023 m. – 2 650 pirkimo vykdytojai (žr. 3 pav.).

3 pav. Žaliuosius pirkimus vykdžiusių pirkimo vykdytojų skaičiaus dinamika 2021–2023 m.

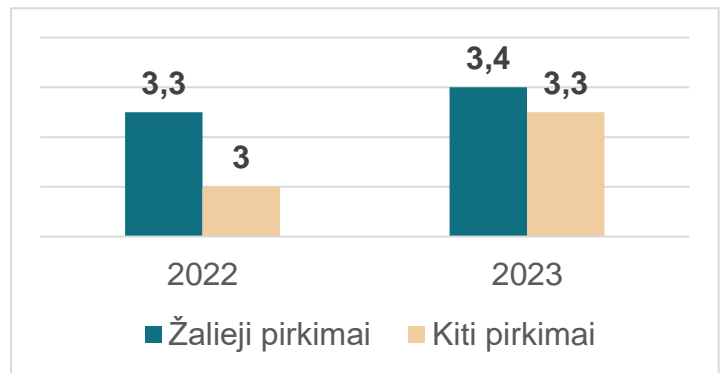

„Vieno tiekėjo“ pirkimų (su centralizuotais pirkimais) skaičiaus dalis žaliuosiuose pirkimuose yra gerokai mažesnė nei kituose pirkimuose. 2023 m., palyginti su 2022 m., „vieno tiekėjo“ pirkimų (su centralizuotais pirkimais) žaliuosiuose pirkimuose skaičiaus dalis sumažėjo 4,7 procentinės dalies (žr. 4 pav.). 2023 m., palyginti su 2022 m., vidutinis žaliuosiuose pirkimuose vienam pirkimui (su centralizuotais pirkimais) tenkantis pasiūlymų skaičius didėjo: 2023 m. vienam pirkimui teko 3,4 pasiūlymo, 2022 m. – 3,3 pasiūlymo (žr. 5 pav.).

4 pav. 2022–2023 m. „Vieno tiekėjo“ pirkimų (su centralizuotais pirkimais) žaliuosiuose pirkimuose skaičius, proc.

5 pav. 2022–2023 m. vidutinis vienam pirkimui (su centralizuotais pirkimais) tenkantis pasiūlymų skaičius žaliuosiuose pirkimuose, vnt.

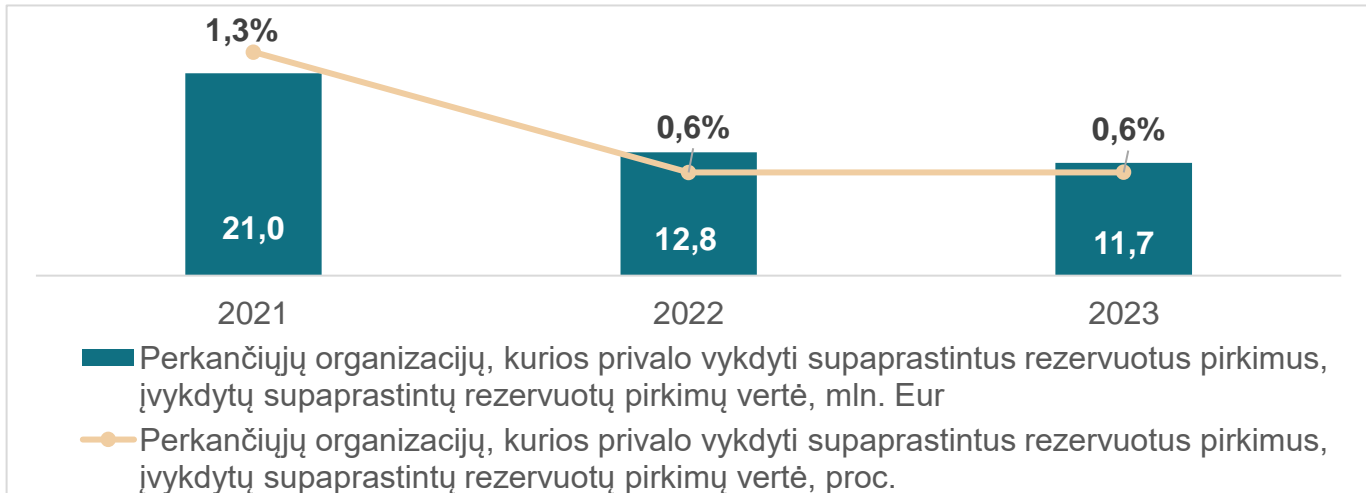
Lietuvoje žalieji pirkimai įgavo pagreitį, tačiau vis dar laukia nemažai iššūkių. Iššūkiai laukia ne tik pirkimo vykdytojų, bet ir tiekėjų. Tiekėjai turi įsivertinti savo siūlomų prekių, paslaugų ar darbų savybes, ar gali pasiūlyti tvarių sprendimų konkuruodami žaliuose pirkimuose.

1.3. Socialinių pirkimų situacijos apžvalga

Perkančioji organizacija, vadovaudamasi [Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo](#) (toliau – VPĮ) 23 str. 1 d. nuostatomis, ir perkantysis subjektas, vadovaudamasis [Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektu, įstatymo](#) (toliau – PĮ) 35 str. 1 d. nuostatomis, pirkimo dokumentuose gali nustatyti sąlygas, sudarančias galimybę pirkimuose dalyvauti tik minėtuose VPĮ / PĮ straipsniuose apibrėžtą statusą turintiems tiekėjams (toliau – supaprastinti rezervuoti pirkimai). VPĮ 23 straipsnio 2 dalies nuostatomis, <...> perkančioji organizacija, atlikdama supaprastintus pirkimus, ne mažiau kaip 2 procentus visų per kalendorinius metus atliktų supaprastintų pirkimų vertės pirkimų privalo rezervuoti šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems tiekėjams, išskyrus atvejus, kai šie tiekėjai perkančiajai organizacijai reikiamų prekių negamina, paslaugų neteikia ar darbų neatlieka (toliau – perkančiosios organizacijos, kurios privalo vykdyti supaprastintus rezervuotus pirkimus).

Perkančiųjų organizacijų, kurios privalo vykdyti supaprastintus rezervuotus pirkimus, 2023 m. atliktų tokių pirkimų vertė (11,7 mln. Eur) sudarė 0,6 proc., 2022 m. atliktų tokių pirkimų vertė (12,8 mln. Eur) taip pat sudarė 0,6 proc. (žr. 6 pav.).

6 pav. Perkančiųjų organizacijų, kurios privalo vykdyti supaprastintus rezervuotus pirkimus, 2021–2023 m. įvykdytų tokių pirkimų dalis, mln. Eur (proc.)

2023 m. sausio 1 d. įsigaliojo VPĮ 17 straipsnio 2 dalies 5 punktą / PĮ 29 straipsnio 2 dalies 5 punkto pakeitimai, kurie pirkimo vykdytojams nustatė prievolę siekti, kad įsigyjant prekes, paslaugas ar darbus būtų prisidedama **prie socialinių klausimų sprendimo**.

Siekdama paskatinti socialinių pirkimų vykdymą Lietuvoje Tarnyba, bendradarbiaudama su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir jai pavaldžiomis įstaigomis, Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija bei Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba ir siekdama padėti pirkimo vykdytojams vykdyti socialiai atsakingus pirkimus, parengė [Socialiai atsakingų pirkimų gaires](#) (toliau – Gairės).

Pirkimo vykdytojai, ketinantys vykdyti socialiai atsakingus pirkimus, Gairėse gali rasti daug naudingos informacijos: rekomenduojamus socialinių kriterijų pavyzdžius, informaciją, kodėl konkretaus socialinio kriterijaus taikymas yra svarbus ir naudingas, rekomendacijas kurioje pirkimo dokumentų vietoje nustatyti socialinį kriterijų, kokie įrodantys dokumentai ir kada galėtų būti teikiami, galimas sutarčių sąlygas, gerosios praktikos pavyzdžius, naudingas nuorodas. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio metodinė priemonė ir privalomų socialinių kriterijų bei privalomos jų taikymo tvarkos nenustato.

Šiuo metu [Pirkimų vykdytojų žemėlapyje – Švieslentėje](#) (toliau – Švieslentė) yra atvaizduojami duomenys tik apie perkančiųjų organizacijų, kurios privalo vykdyti supaprastintus rezervuotus pirkimus. Todėl yra svarbu plėsti socialiai atsakingų pirkimų stebėseną ir rinkti duomenis ne tik apie perkančiųjų organizacijų įvykdytus supaprastintus rezervuotus pirkimus, bet ir apie Gairėse rekomenduojamų socialinių kriterijų taikymą vykdant pirkimus.

1.4. Inovatyvių pirkimų situacijos apžvalga

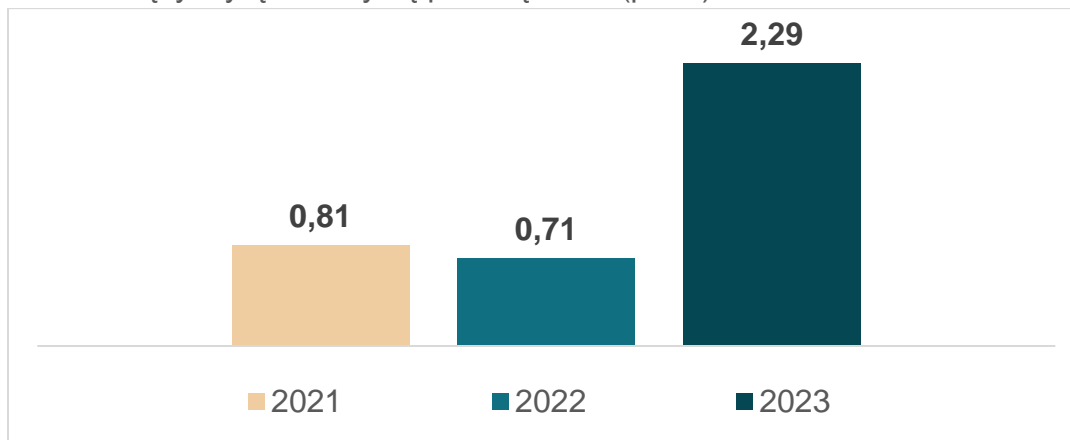
[2021–2030 metų Nacionaliniame pažangos plane](#) nustatyti pagrindiniai valstybėje siektini pokyčiai.

Vienas iš šiame plane numatytų rezultato rodiklių – inovatyvių viešųjų pirkimų vertės dalis nuo visų viešųjų pirkimų vertės. Siektina šio rodiklio reikšmė: 2025 m. – 5 proc., 2030 m. – 20 proc.

Pažymėtina, kad šis rodiklis suprantamas kaip inovatyviems viešiesiems pirkimams, ikiprekybiniais pirkimams, valstybės užsakymams atlikti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacinę veiklą vykdyti skiriamų viešojo sektoriaus investicijų dalis nuo visų viešųjų pirkimų vertės.

Ikiprekybiniai pirkimai nėra viešieji pirkimai pagal VPĮ/PĮ, todėl Tarnyba statistiką renka ir kaupia tik apie atliktus inovatyvius viešuosius pirkimus (neįskaitant mažos vertės pirkimų). Analizuojant Lietuvoje įvykdytų inovatyvių viešųjų pirkimų (be mažos vertės pirkimų) statistiką, galima matyti, kad 2023 m. inovatyvių pirkimų dalis pagal vertę padidėjo iki 2,29 proc. lyginant su 2022 m. kuomet inovatyvių pirkimų pagal vertę buvo tik 0,71 proc. ir 2021 m. – 0,81 proc. (žr. 8 pav.)

8 pav. 2021 - 2023 m. įvykdytų inovatyvių pirkimų vertė (proc.)

Kad pasiekti pirminį 2025 m. inovatyvių pirkimų tikslą, VŠĮ Inovacijų agentūra 2024 m. kovo mėn. paskelbė finansinę priemonę „[Padidinti inovacijų paklausą Lietuvoje išnaudojant viešųjų pirkimų potencialą](#)“, kurios pagalba bus finansuojami 55 inovatyvūs pirkimai iki 2026 m. I ketv.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti inovatyvius pirkimus 2024 m. I ketv. veiklą pradėjo inovatyvių viešųjų pirkimų kompetencijų tinklas, sudarytas iš Tarnybos ir VŠĮ Inovacijų agentūros. Kiekviena iš šių institucijų vykdys veiklas, skirtas padėti pirkimo vykdytojams įvykdyti inovatyvius pirkimus. Tarnyba ketina įsitraukti į visus 55 inovatyvius pirkimus skiriant asmeninį konsultantą, padės viso inovatyvaus pirkimo metu – padės pasirinkti geriausią pirkimo strategiją, peržiūrės pirkimo dokumentų projektus, padės spręsti kylančius klausimus ir pan., organizuos mokymus, kurie bus skirti tiek pirkimo vykdytojams, tiek tiekėjams bei rengs metodinę medžiagą. VŠĮ Inovacijų agentūra konsultuos dėl objekto inovatyvumo ir rūpinsis pirkimo vykdytojų, kurie gaus finansavimą inovatyviam produktui įsigyti, veiklos progreso stebėseną bei įgyvendinimo užtikrinimu.

1.5. Tikslinės auditorijos

Pirminė:

- 1) Pirkimo vykdytojai** – įsigyja įvairių prekių, darbų ir paslaugų, kuriems gali būti nustatomi aplinkos apsaugos ir (ar) socialiniai kriterijai. Taip pat siekiant efektyvinti teikiamas paslaugas, gerinti veiklos procesus gali vykdyti inovatyvius pirkimus siekdami įsigyti naują ar iš esmės pagerintą produktą. Pagrindinis dėmesys skiriamas informacijos apie darniesiems pirkimams taikomų aplinkos apsaugos, socialinių kriterijų taikymą ir inovatyvių produktų pasiūlos skatinimą. Komunikacijos kanalai – visos komunikacijos formos: socialiniai tinklai, pranešimai, mokymai, renginiai, konsultavimo platforma (klausk@vpt.lt).
- 2) Tiekėjai**, nes jie pirkimo vykdytojams gali pasiūlyti ar pagaminti produktus, kurie būtų ekologiškesni, tvaresni, novatoriški. Svarbu, kad tiekėjai imtųsi poveikio aplinkai mažinimo iniciatyvų – rūšiuotų atliekas, rinktųsi tvarias darbo priemones, naudotų žaliąją energiją,

socialinių iniciatyvų – įdarbintų asmenis su negalia ar vyresnius asmenis, užtikrintų savo darbuotojams lygias galimybes ir pan. Tiekėjus, kurie yra potencialūs viešųjų pirkimų dalyviai, svarbu skatinti orientuotis į darnumo aspektų įgyvendinimą vykdant viešojo pirkimo sutartis. Komunikacijos forma – visos komunikacijos formos: socialiniai tinklai, pranešimai, mokymai, renginiai, konsultavimo platforma (klausk@vpt.lt).

Antrinė:

- 3) Darniųjų pirkimų politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos**, dalyvauja formuojant ir įgyvendinant darniuosius pirkimus ir (arba) turi jiems įtakos, t.y. institucijos priimančios pagrindinius sprendimus, susijusius su aplinkos apsaugos ir socialinių kriterijų nustatymu bei darniųjų pirkimų tikslų įgyvendinimu. Komunikacijos formos – politiniai pranešimai, dalyvavimas bendrose darbo grupėse ar mokymuose, susitikimai, neformalus bendravimas Teams platformoje.
- 4) Visuomenė** – potencialūs tvarių, inovatyvių produktų ir viešųjų paslaugų vartotojai turi būti informuoti apie strateginių (žaliųjų, socialinių ir inovatyvių) pirkimų naudą ir svarbą bei valstybės siekį investuoti į produktus, pagamintus remiantis darnaus verslo principais. Svarbu, kad visuomenė palankiai žiūrėtų į pirkimo vykdytojus, kurie siekia sumažinti aplinkos taršą ir gamtos išteklių panaudojimą, įsigyja prekes pagamintas iš perdirbtų medžiagų, siekia prisidėti prie socialinių klausimų sprendimo, investuoja į inovatyvius produktus ir kt. Komunikacijos kanalai – socialiniai tinklai, pranešimai Tarnybos svetainėje.

1.6. SSGG analizė

Stiprybės

Pakeista ir sustiprinta pirkimo vykdytojų veiklos valdysena: atnaujinus ir patobulinus Tarnybos struktūrą bei atliekamas funkcijas, nuo šiol skiriamas ypatingas dėmesys prevenciniam darbui, pranešimų apie galimus pažeidimus sisteminiui ir analizei, kas padeda spręsti pirkimų (taip pat ir darniųjų pirkimų) problemas iš esmės. Palaikomas grįžtamasis ryšys – pranešėjai informuojami apie tai, kokių veiksmų imasi Tarnyba.

Tarnyba – kompetencijų centras: esame ne tik kontroliuojanti, bet ir konsultuojanti, metodinę pagalbą teikianti ir pagalbines priemones pirkimo dalyviams kurianti įstaiga. Tarnyba įgyvendindama VPĮ 87 straipsnio 1 dalies nuostatas „Pirkimo sutartys sudaromos taikant Viešųjų pirkimų tarnybos patvirtintas tipines pirkimo sutarčių sąlygas, išskyrus atvejus, kai šios sąlygos: 1) nėra taikytinos perkamam objektui arba 2) nėra pritaikomos dėl perkamo objekto ypatumų, ir perkančioji organizacija pagrindžia savo sprendimą netaikyti tipinių pirkimo sutarčių sąlygų. Pagrindimas nurodomas šio įstatymo 96 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytoje ataskaitoje“ parengė ir patvirtino [Tipines prekių pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas](#), kuriose pirkimo vykdytojai gali rasti prekėms taikytinus aplinkos apsaugos ir socialinius kriterijus.

Tarnybos Darniųjų pirkimų skyrius, kuris siekia glaudesnio bendradarbiavimo su visais viešųjų pirkimų sistemos dalyviais, koncentruojasi į darniųjų pirkimų plėtros skatinimą. Jam vykdant veiklą atsirado ir aktyvesnis bendravimas su pirkimo vykdytojais bei tiekėjais, siekiant suteikti reikiamą pagalbą vykdant ir dalyvaujant darniuosiuose pirkimuose.

[Švieslentė](#) tai pagalba ne tik Tarnybai, bet ir kiekvienam pirkimo vykdytojui, siekiančiam nusistatyti tobulintinas savo organizacijos pirkimų vykdymo vietas ir siekti pirkimus vykdyti efektyviau. Pirkimo vykdytojų veiklos valdysenos tikrinimo metu surinkta informacija apie darniuosius pirkimus taip pat

gali padėti spręsti sistemines problemas, tokias kaip nepakankamos viešųjų pirkimų kompetencijos ir orientuotis į pirkimo dalyvių kompetencijų plėtrą.

Silpnybės

Neretai esame dideli priklausomi nuo kitų institucijų priimtų teisės aktų ir jų aiškinimo, todėl nepilnai Tarnyba gali atliepti besikreipiančiųjų lūkesčius arba Tarnybos rengiamų atsakymų derinimas užtrunka. Galima pastebėti, jog iš Tarnybos tikimasi operatyvesnių, ryžtingesnių veiksmų, „einančių“ lygiagrečiai su teisės aktų pakeitimais. Atitinkamai tampa svarbu formuoti Tarnybos kaip patikimo ir stipraus partnerio viešųjų pirkimų sistemoje įvaizdį.

Grėsmės

Net ir nustatant darniųjų pirkimų tikslus, rengiant metodines priemones, viešinant susistemintą informaciją išlieka rizika, jog pirkimo vykdytojai, kurie nevykdo darniųjų pirkimų ir toliau jų nevykdys arba vykdys nepakankamai.

Iš esamos praktikos galima numatyti, jog viena iš grėsmių gali būti užsitęsęs tarpinstitucinis teisės aktų derinimas, galintis turėti įtakos darbų atlikimui laiku. Taip pat kita grėsmė susijusi su socialiai atsakingų pirkimų vykdymu – teisinio reglamentavimo trūkumas. Pavyzdžiui, pirkimo dokumentuose nustačius socialinį sąžiningo darbo užmokesčio mokėjimo kriterijų, galimybė gauti duomenis iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos egzistuoja tik perkantiesiems subjektams nustatant socialinį kriterijų dėl tiekėjo mokamo darbo užmokesčio darbuotojams vertinimo pagal PJ 64 straipsnio 11 dalies nuostatas, kadangi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. lapkričio 6 d. nutarimo Nr. 1104 „[Dėl informacijos apie darbuotojų, vykdančių viešojo pirkimo ar pirkimo sutartis, darbo užmokesčio mėnesio medianą teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo](#)“ nuostatos negalioja VPJ 55 straipsnio 12 daliai.

Nepritraukta reikiama auditorija: su darniaisiais pirkimais susiję mokymai bei kiti renginiai turi pasiekti kuo didesnę suinteresuotą auditoriją, taip pat turi tapti patrauklia galimybe dalyvauti kompetentingiems lektoriams, savo srities ekspertams. Taip pat minėtina, jog visuomet sunkiau yra pasiekti ir perduoti žinių tiekėjams.

Tarnybos planuoto įgyvendinti projekto „Saulė“, kuriuo buvo numatyta pakeisti centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą (CVP IS) bei, be kitų tikslų, efektyvesniu būdu rinkti duomenis apie pirkimuose taikytus socialinius kriterijus, neapibrėžtumas kelia grėsmę, jog gali būti sudėtinga surinkti duomenis apie Gairėse nustatytų rekomenduojamų socialinių kriterijų taikymą pirkimuose.

Galimybės

Valstybės mastu iškelti tikslai (nuo 2023 m. visi pirkimai turi būti žalieji, supaprastintų rezervuotų pirkimų dalis – ne mažiau kaip 2 proc., iki 2025 m. – 5 proc. inovatyvių pirkimų) gali būti dideliu postūmiu suaktyvinti darniųjų pirkimų plėtrą.

Darniųjų pirkimų sistemos dalyviams gali būti sudaryta puiki galimybė (mokymai, atvirų durų dienų tipo renginiai) susitikti vieniems su kitais, klausti, siūlyti ir užmegzti ilgalaikius ryšius.

Įgalinta rinkti: daugiau sukauptos informacijos ir atsakytų DUK (dažniausiai užduodamų klausimų) apie darniųjų pirkimų vykdymą ir dalyvavimą juose. Besikeičianti pirkimo dalyvių elgsena, dažnesnis ir (ar) didesnės apimties darniųjų pirkimų vykdymas parodytų besikeičiančius pirkimo vykdytojų

poreikius, todėl pamažu turi pradėti keistis ir pasiūla. Jeigu pavyzdžiui valstybė pirmenybę teiktų ekologiškiems produktams, didėtų ir tokių produktų paklausa, taip iššaukiant pokyčius rinkoje ir skatinant tokių produktų pasiūlos augimą, o tiekėjai palankiau žiūrėtų į aplinkosauginius reikalavimus. Taip pat vis daugiau tiekėjų domisi tvarumu, steigia tvarumo eksperto pareigybes, stengdamiesi atliepti Europos Komisijos [Bendrovių tvarumo atskaitomybės direktyvos 2022/2464](#) nuostatas.

1.7. Esminė problema

Viešieji pirkimai turi didžiulę ekonominę jėgą, todėl aplinkosaugos ir socialinių kriterijų taikymas pirkimuose gali tapti reikšmingu įrankiu siekiant žaliosios transformacijos ir realaus prisidėjimo prie klimato kaitos stabdymo ir socialinių klausimų sprendimo. Taigi, įvertinant 2021 m. žaliųjų, socialinių ir inovatyvių pirkimų pažangą (žr. šios strategijos 1.2 – 1.4 poskyrius), iškyla aiški problematika – siekiant ilgalaikio sistemos pokyčio, svarbu užtikrinti nuolatinę komunikaciją ir metodinę pagalbą bei ją taip pat pritaikyti pirkimo vykdytojams, kurie nevykdo arba vykdo mažai darniųjų pirkimų. Nutarimu nustatčius ambicingus žaliųjų pirkimų tikslus, kuomet pirkimo vykdytojai ir tiekėjai nėra pasiruošę, iškyla rizika, jog žalieji pirkimai gali tapti tik formalumu. Taip pat šiuo metu nėra patvirtintų privalomų socialinių rodiklių ir (ar) kriterijų, todėl pirmiausia turėtų būti surinkti duomenys apie Gairėse nustatytų rekomenduojamų socialinių kriterijų naudojimą, mokymų ir konsultacijų metu renkama informacija apie praktikoje kylančias problemas ir klausimus bei išsiaiškinta, kokios yra kliūtys, kurios trukdo pirkimo vykdytojams vykdyti socialiai atsakingus pirkimus. Šiuo metu inovatyvių pirkimų vykdoma nepakankamai, kadangi inovacijoms įsigyti reikalingos investicijos ir žinios, kurių pirkimo vykdytojai ne visada turi. Todėl yra reikalinga pagalba (tiek finansinė, tiek metodinė), siekiant paskatinti inovatyvių produktų paklausą ir pasiūlą. Svarbu, kad komunikacija apie darniuosius pirkimus būtų ne tik nuolatinė, bet ir kuo daugiau edukuotų apie aplinkosauginių ir socialinių kriterijų pritaikymą pirkimuose bei inovacijų naudą.

Verta atkreipti dėmesį, kad nepakankamą pirkimo vykdytojų įsitraukimą į darniųjų pirkimų įgyvendinimą lemia kelios priežastys. Pirma, nėra aiškaus supratimo apie tai, kas yra žalieji, socialiai atsakingi pirkimai, trūksta kompetencijų ir žinių apie inovacijas bendrąja prasme, taip pat yra matomas bendras pasipriešinimas pokyčiams, vis dar laikoma, kad tvaresni produktai yra ženkliai brangesni, o socialinių kriterijų taikymas pirkimuose nepadės išspręsti visų socialinių problemų. Antra, tiekėjai dar nėra pilnai pasiruošę Lietuvos rinkai pasiūlyti tvaresnių produktų ar novatoriškų sprendinių. Tiekėjai turi galvoti, kaip įrodyti, kad jų siūlomas produktas sunaudoja mažiau gamtos išteklių ar naudoja atsinaujinančius išteklius, neteršia aplinkos, yra nepavojingas sveikatai, sudedamos dalys tinkamos naudoti daug kartų ir (ar) lengvai pataisomos ir (ar) pakeičiamos, tinkamas paruošti pakartotinai naudoti, pagamintas iš pakartotinai panaudotų ar perdirbtų medžiagų ir kt. bei žinoma informuoti pirkimo vykdytojus apie rinkoje atsirandančias tvarias ir „žaliąsias“ alternatyvas. Taigi, vykdant darniųjų pirkimų komunikaciją, svarbu atkreipti dėmesį į pirkimo objekto grupes, kuriems yra sudėtinga nustatyti aplinkos apsaugos kriterijus, kokius pirkimus vykdant yra reali galimybė prisidėti prie socialinių klausimų sprendimo ar kaip pirkimo vykdytojas galėtų apibrėžti perkamą objektą, įtraukti reikalavimus, kurie užtikrintų, kad pirkimo vykdytojas įsigytų inovatyvių produktų, kurie padėtų efektyviai atlikti pirkimo vykdytojo funkcijas ar pasiekti strateginius tikslus. Darniuosiuose pirkimuose taip pat turi dalyvauti ir tiekėjai, tad svarbu, jog tiekėjams būtų aiškus produktų poreikis pirkimuose ir kaip tiekėjai gali prisidėti prie darniųjų pirkimų įgyvendinimo.

2. STRATEGIJOS TURINYS

2.1. Strategijos tikslas

Skatinti darniųjų pirkimų sistemos plėtrą, kelti pirkimo vykdytojų ir tiekėjų kvalifikaciją, susijusią su darniaisiais pirkimais, bei siekti, jog visi pirkimų sistemos dalyviai būtų suinteresuoti vykdyti darniuosius pirkimus, o tiekėjai siūlyti ir tiekti tvaresnius, inovatyvius produktus, prisidėti prie socialinių klausimų sprendimo pirkimuose.

2.2. Strategijos uždaviniai

Siekiant efektyvios darniųjų pirkimų sistemos, darniųjų pirkimų mokymai yra reikšminga to dalis, nes vykdant darniuosius pirkimus, tikslas yra įsigyti produktus, darančius kuo mažesnę poveikį aplinkai, prisidėti prie socialinių klausimų sprendimo, skatinti inovacijų pasiūlą ir strategiškai naudoti valstybės lėšas. Tad viena iš užduočių yra edukuoti pirkimo vykdytojus ir tiekėjus apie darniuosius pirkimus. Pradėjus vykdyti darniuosius pirkimus ar dalyvauti juose, pirkimo vykdytojams ir tiekėjams iškyla vis daugiau praktinių darniųjų pirkimų klausimų, tad svarbu užtikrinti nuolatinį pirkimo vykdytojų ir tiekėjų konsultavimą šiais klausimais. Pirkimo vykdytojams bus lengviau vykdyti darniuosius pirkimus, jei galės stebėti geruosius darniųjų pirkimų pavyzdžius. Taip pat būtina stebėti darniųjų pirkimų praktinę pusę, tokiu būdu galima dar kokybiškiau kurti metodinę medžiagą, kuri atlieptų praktikoje kylančius iššūkius bei informuoti politiką formuojančias institucijas. Darniųjų pirkimų sistema yra nuolat besikeičiantis ir tęstinis procesas, tad aktualu, jog pirkimo vykdytojų ir tiekėjų sąmoningumas apie darniuosius pirkimus didėtų, o tai galima pasiekti viešinant kuo daugiau naudingos informacijos apie darniuosius pirkimus. Kaip ir aptarta aukščiau, viena iš užduočių yra didinti pirkimų sistemos dalyvių kvalifikaciją.

Atsižvelgiant į šioje strategijoje išdėstytą žaliųjų, socialiai atsakingų ir inovatyvių pirkimų apžvalgą, problematiką bei siekiamą strateginį tikslą, konkretūs šios strategijos įgyvendinimo uždaviniai būtų tokie:

1. Didinti pirkimo vykdytojų ir tiekėjų kvalifikaciją, susijusią su darniaisiais pirkimais;
2. Informuoti politiką formuojančias institucijas apie reikalingus darniųjų pirkimų sistemos pokyčius;
3. Plėsti socialiai atsakingų pirkimų stebėseną ir duomenų rinkimą.

3. ORGANIZAVIMAS

Strategijos trukmė: 2024.04.12 – 2026.03.31.

Uždavinių trukmė iki 2026.03.31, pasibaigus šiam laikotarpiui, strategija ir išskelti uždaviniai gali būti peržiūrimi atsižvelgiant į darniųjų pirkimų plėtrą ir pirkimų sistemos dalyvių poreikį.

1 lentelė. Uždaviniai, tikslinė auditorija, priemonės, kanalai ir laikotarpiai

Eil. Nr.	Uždavinys	Tikslinė auditorija	Priemonė	Kanalai
1.	Didinti pirkimo vykdytojų ir tiekėjų kvalifikaciją, susijusią su darniaisiais pirkimais	Pirkimo vykdytojai	Organizuojami renginiai apie darniuosius pirkimus	Nuotoliniu ir (ar) fiziniu būdu vykdomi renginiai (mokymai, konferencijos)
		Pirkimo vykdytojai ir tiekėjai	Vykdomos konsultacijos dėl darniųjų pirkimų Lietuvos mastu	Tarnybos konsultavimo platforma klausk@vpt.lt ; Atvirų durų ar panašaus formato renginiai
		Pirkimo vykdytojai ir tiekėjai	Rengiami pranešimai apie darniųjų reikalavimų pasikeitimus ir kitą aktualią informaciją	Tarnybos ir partnerių (Aplinkos ministerijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) svetainės bei socialinių medijų paskyros
		Pirkimo vykdytojai	Skelbiami darniųjų pirkimų naujienlaiškiai	Tarnybos ir partnerių svetainės, socialinių medijų paskyros
		Pirkimo vykdytojai	Dalyvavimas konsultantu dėl pirkimuose nustatomų darniųjų pirkimų reikalavimų	-
		Pirkimo vykdytojai	Metodinių priemonių rengimas	Tarnybos svetainė
2.	Informuoti viešųjų pirkimų politiką formuojančias institucijas apie reikalingus darniųjų	Darniųjų pirkimų politiką formuojančios institucijos (pavyzdžiui,	Parengti politiniai pranešimai apie darniųjų pirkimų skatinimo poreikius,	Vykdomi nuotoliniai susitikimai ir (ar) politiką formuojančios institucijos

Eil. Nr.	Uždavinys	Tikslinė auditorija	Priemonė	Kanalai
	pirkimų sistemos pokyčius.	Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Aplinkos ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija)	reikalavimus, rinkos galimybes ir pan.	informuojamos raštu (įskaitant el. paštu), neformali komunikacija Teams platformoje, dalyvavimas bendrose darbo grupėse.
3.	Plėsti socialiai atsakingų pirkimų stebėseną ir duomenų rinkimą	Pirkimo vykdytojai, tiekėjai ir visuomenė	Sutarčių viešinimo formų arba pirkimų ataskaitų peržiūra ir papildymas	Centrinis viešųjų pirkimų portalas (CVPP) ir Tarnybos svetainė

4. NUMATOMI STRATEGIJOS REZULTATAI IR JŲ VERTINIMAS

4.1. Numatomi strategijos rezultatai

Įvykdžius šios strategijos 3 skyriuje „Organizavimas“ numatytus uždavinius, bus užtikrinta darniųjų pirkimų sistemos plėtra, pirkimo vykdytojų ir tiekėjų kompetencijos darniųjų pirkimų klausimais kėlimas bei visi darniųjų pirkimų sistemos dalyviai skatinami vykdyti darniuosius pirkimus. Darniųjų pirkimų vykdymui suteikiami įrankiai, tokie kaip susisteminta darniųjų pirkimų informacija, galimybė konsultuotis darniųjų pirkimų klausimais, skelbiami gerieji pavyzdžiai. Išsamesnė informacija apie šios strategijos tikslo ir uždavinių įgyvendinimą pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė. Strategijos tikslas, uždaviniai, priemonės, stebėsenos rodikliai ir jų reikšmės

Tikslo matavimo vienetai	Pradinė reikšmė	Siektinos rodiklių reikšmės		
	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m. I ketv.
Tikslas darniųjų pirkimų srityje: Skatinti darniųjų pirkimų sistemos plėtrą, kelti pirkimo vykdytojų ir tiekėjų kvalifikaciją, susijusią su darniaisiais pirkimais bei siekti, jog visi pirkimų sistemos dalyviai būtų suinteresuoti vykdyti darniuosius pirkimus				
Rezultato rodiklis: Bendra vykdytų žaliųjų pirkimų vertė, neįskaitant teisės aktuose numatytų žaliųjų pirkimų reikalavimų taikymo išimčių, (proc.)	89,3	100	100	100
Rezultato rodiklis: Bendra vykdytų socialiai atsakingų pirkimų vertė (proc.)	Nėra duomenų	2	7	7
Rezultato rodiklis: Bendra vykdytų inovatyvių pirkimų vertė (proc.)	2,29	4	5	5
Uždavinių ir priemonių pavadinimai bei matavimo vienetai	Rodiklių reikšmės			
	2024 m.	2025 m.	2026 m. I ketv.	
1 uždavinys: Didinti pirkimo vykdytojų ir tiekėjų kvalifikaciją, susijusią su darniaisiais pirkimais				
Priemonės rodiklis: Tarnybos renginiuose (mokymuose, konferencijose, atvirose duryse ir pan.) apie darniuosius pirkimus dalyvavusių (ar renginį stebėjusių) asmenų skaičius	1000	1000	100	
Priemonės rodiklis: Suorganizuotų žaliųjų pirkimų mokymų skaičius	4	4	1	
Priemonės rodiklis: Suorganizuotų socialinių pirkimų mokymų skaičius	2	1	-	
Priemonės rodiklis: Suorganizuotų inovatyvių pirkimų mokymų skaičius	2	2	-	
Priemonės rodiklis: Suorganizuota konferencija apie Lietuvos gerąją inovatyvių pirkimų praktiką (vnt.)	-	-	1	

Priemonės rodiklis: Suorganizuotų atvirų durų ar panašaus formato renginių socialinių pirkimų tema skaičius	1	1	-
Priemonės rodiklis: Suorganizuotų atvirų durų ar panašaus formato renginių žaliųjų pirkimų tema skaičius	2	1	-
Priemonės rodiklis: Parengtų ir paskelbtų darniųjų pirkimų naujienlaiškių skaičius	4	4	1
Priemonės rodiklis: Inovatyvių pirkimų, kuriuose Tarybos atstovai buvo paskirti asmeniniais konsultantais, skaičius	33	22	-
Priemonės rodiklis: Pirkimų, kuriuose Tarybos atstovai buvo paskirti stebėtojais ar konsultantais dėl pirkimuose nustatomų darniųjų pirkimų reikalavimų, skaičius	5	5	-
Priemonės rodiklis: Parengtos ir (arba) atnaujintos metodinės priemonės (vnt.)	2	2	-
Priemonės rodiklis: Sukurti komunikacijos platformą, skirtą neformaliai bendravimui tarp pirkimo vykdytojų, vykdančių pilotinius socialiai atsakingus pirkimus (vnt.)	1	-	-
2 uždavinys: Informuoti politiką formuojančias institucijas apie reikalingus darniųjų pirkimų sistemos pokyčius			
Priemonės rodiklis: Parengtų trumpų politinių pranešimų skaičius	1	1	-
Priemonės rodiklis: Sukurti komunikacijos platformą, skirtą neformaliai bendravimui su socialinių pirkimų politiką formuojančiomis ir įgyvendinančiomis institucijomis	1	-	-
3 uždavinys: Plėsti socialiai atsakingų pirkimų stebėseną ir duomenų rinkimą			
Priemonės rodiklis: Sutarčių viešinimo arba pirkimų ataskaitų formų atnaujinimas (skaičius)	1	-	-
Priemonės rodiklis: Duomenų atvaizdavimas Švieslentėje arba Power BI įrankyje (skaičius)	1	-	-

4.2. Strategijos efektyvumo vertinimo instrumentas

Strategijos efektyvumas vertinamas:

1. Žaliųjų pirkimų vykdymu, kai kiekvienais metais pasiekta 100 proc. žaliųjų pirkimų pagal vertę, neįskaitant teisės aktuose numatytų žaliųjų pirkimų reikalavimų taikymo išimčių.
2. Socialiai atsakingų pirkimų vykdymu, kai: 2024 m. pasiekta ne mažiau kaip 2 proc. ir nuo 2025 m. pasiekta ne mažiau kaip 7 proc. socialinių pirkimų pagal vertę.
3. Inovatyvių pirkimų vykdymu, kai: 2024 m. pasiekta ne mažiau kaip 4 proc. ir nuo 2025 m. pasiekta ne mažiau kaip 5 proc. inovatyvių pirkimų pagal vertę.

Atsižvelgiant į šios strategijos 3 skyriuje iškeltus uždavinius ir 4.1 skyriuje nustatytas rodiklių reikšmes, remiantis [Švieslentės](#) duomenimis ne rečiau nei kartą per metus įvertinama darniųjų pirkimų pažanga ir stebimi strategijos rezultatai bei vykdoma nuolatinė stebėseną apie pasikeitusią pirkimo vykdytojų darniųjų pirkimų vykdymo elgseną. Reguliariai teikiant naujausią informaciją apie darniųjų pirkimų reikalavimus, skatinti pirkimo vykdytojus vykdyti inovacijų pirkimus ir įtraukti aplinkosauginius ir socialinius reikalavimus į atliekamus pirkimus.

Dokumento versijos

Versijos numeris	Data	Pastabos, papildoma informacija
1	2024-04-12	Šis dokumentas.